

Fredagen den 26 Januari 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sistlidne dag och protokollet för den 20 dennes.

Grefve Hamilton, Henning: Vid remissen af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof gjorde jag en kort framställning om användande af det befintliga öfverskottet och särskildt bankovinsten, för att deraf bilda en fond för de i 63 § Regeringsformen omförmälda kreditiv. Jag hade likväl då redan ganska länge upptagit Kammarens tid och var dessutom illamående, hvarföre jag icke ville förlänga mitt yttrande. Jag ber att nu få tillägga några ord angående denna fråga och anhåller, att äfven detta mitt yttrande måtte få åtfölja remissen till Stats-Utskottet.

Hvad jag har att säga är egentligen blott en erinran derom, att denna fråga ej är ny. Redan vid 1840 års riksdag väcktes inom flere af Riks-stånden samma fråga, nemligen att ett belopp, motsvarande det stora kreditivet, eller 2 millioner riksdaler banko, skulle afsättas, och deraf bildas en särskild fond. Af de flera motioner, som derom afgåfvos, var det en, väckt inom Bonde-ståndet af von Zweigbergk, som vann Stats-Utskottets bifall. Han föreslog att, då för ögonblicket ganska stora behållningar i Riksgälds-kontoret förefunnos, Kontoret skulle förbindas att insätta dessa på en särskild räkning i Riksbanken, som skulle ega skyldighet att, för den händelse Kongl. Maj:t beslöte att lyfta det stora kreditivet, utbetala medlen. I sitt betänkande N:o 524 — hvarom jag anhåller att Stats-Utskottet behagade taga kännedom — redogör dåvarande Stats-Utskottet utförligt för frågan och yttrar dervid, bland annat, att stora kreditivet förut varit anvisadt på Riksbanken; att någon realisation då icke egt rum och att det därför varit ganska enkelt att, om Kongl. Maj:t beslutat medlens lyftande, Riksbanken utlemnade sedlar till motsvarande belopp. Efter realisationen kunde man ej behandla Riksbanken på samma sätt, hvarföre det vore nödigt att afsätta en fond. Motionären och lika med honom Stats-Utskottet ansågo, att medlen

borde stå i Riksbanken, på det att Riksgälds-kontoret ej måtte tvingas att utvidga sin lånerörelse utöfver vanligheten, hvilket ej vore förenligt med Kontorets bestämmelse.

Riksdagen biföll förslaget och aflät underdånig skrifvelse derom under N:o 414. I denna skrifvelse framhålles nödvändigheten af att en fond finnes för stora kreditivet och de olägenheter, som skulle uppstå, derest vid ett krigsutbrott man genast måste börja låna för de första dagarnes behof; icke så mycket för ovissheten att få penningar, hvilket nog kunde ske, men för de rubbningar enskilde emellan, som måste uppstå i fall en sådan oförberedd upplåning skulle ske i sammanhang med de förvecklingar, hvilka alltid blifva en följd af ett krigsutbrott.

Vid 1844 års riksdag väcktes åter motion i samma ämne, men först under loppet af riksdagen och sedan Stats-Utskottet redan afgifvit sitt betänkande angående kreditiven och särskildt med afseende på Riksgälds-kontorets ställning. Motionen besvarades af Stats-Utskottet dermed, att inga vidare tillgångar funnos, enär de redan blifvit tagna i beräkning för statsverkets utgifter, hvadan om denna sak ej vidare kunde blifva fråga. Dermed voro penningarne med helsan förtärda och frågan har ej vidare förekommit.

Min anhållan är, att Stats-Utskottet ville taga kännedom om de yttranden, som vid 1840 års riksdag i ämnet afgäfvos, och hvilka jag hoppas skola tjena till stöd för min mening.

Herr Wallenberg: Vid det tillfälle då Grefve Hamilton förra gången berörde denna fråga tillät jag mig att uttala en afvikande mening i så måtto, att jag ansåg, att, om något skall göras för det fall då stora kreditivet skall lyftas, så måste det icke vara skapan det åt staten af en *fordran på räkning*, vare sig hos Riksbanken eller Riksgälds-kontoret, utan en *fond af ädla metaller*, och då behöfver det ej blifva någon tvist om i hvilket af Riksdagens bägge verk denna skall förvaras, utan torde den enda rätta platsen därför vara Carlsborg.

För min del tror jag dock icke, att vi vid denna riksdag hafva anledning att fatta ett dylikt beslut, utan att det finnes ett bättre sätt, hvarpå vi kunna använda statskassans öfverskott, och det är att sopa igen spåren efter vårt sista olyckliga krig, innan vi börja att samla en skatt för kommande krig; och är det min afsigt att härom väcka särskild motion, på det att Stats-Utskottet ej måtte underlåta att taga under öfvervägande hvad jag vid nyssnämnda tillfälle yttrade.

Herr Nordström: Då den redan för några dagar tillbaka i Kammaren ventilerade frågan om bildande af en s. k. *krigsskatt* eller *krigsreservfond*, genom afsättande af en del af de öfverskottsmedel, statsverket nu har att uppvisa, ånyo upptagits till diskussion, utbeder äfven jag mig att derom få yttra några ord. Nekas kan icke, att bland medlen för landets försvar tillvaron af en sådan reservfond, såsom stöd och underlag för det i Regeringsformen omfördälda stora kreditivet, skulle i fall af krig eller vid öfverhängande

krigsfara vara af särdeles stor betydelse; och i hög grad begrundansvärd är således den patriotiska tanke, som föranlett förslaget ärade upphofsman att derom väcka talan. De erinringar, jag för min del vill tillåta mig dervid framställa, angå också ej förslaget grundtanke, utan fastmer det föreslagna sättet för dess realisation. Enligt den ärade upphofsmannens äsigt skulle nemligen den blifvande krigsreservfonden afsättas och bevaras i form af lätt realisabla, utländska obligationer, hvilka i behofvets rätta stund skulle genom försäljning förvandlas till penningar.

När är denna stund inne? Beror dess bestämmande af omständigheternas pröfning i hvarje fall sålunda, att fonden äfven delvis på olika tider kunde till penningar realiseras? Härpå svarar Regeringsformen i 63 §, att det s. k. stora kreditivet får, *vid infallande krig*, lyftas af Konungen, sedan han in pleno hört Stats-Rådet och sammankallat Riksdagen, och må ej af Riksgälds-kontoret utbetalas förr, än riksdagskallelsen blifvit i hufvudstadens kyrkor kungjord. Häraf följer, att rätta stunden för beloppets lyftande bestämmes af kreditivets eget ändamål, som är, att "vid infallande krig" hålla Konungen tillhanda ett visst penningebelopp, att för de af kriget förorsakade första behofven användas, till dess den sammankallade Riksdagen hunnit bevilja ytterligare medel. Om lyftning delvis, eller på annan tid, än den sålunda bestämda, kan således ej blifva fråga; och vid sådant förhållande skulle fonden, sedan den fått lyftas, för att till penningar förvandlas, till hela beloppet antingen på en gång eller inom relativt kort tid utbjudas till försäljning på fondmarknaden, ehvad konjunkturerna derför då vore mer eller mindre gynnsamma. Men äfven om de i sig sjelfva kunde för tiden vara gynnsamma, skulle dock redan det till millioner uppgående belopp, som komme att utbjudas, i förening med kändedom derom, att snar försäljning här vore en nödvändighet, icke kunna annat än, i följd af prisets allmänna lag, nedtryckande inverka på obligationernas pris; en inverkan för öfrigt, till hvars ökande dessutom skulle bidra den oro och den fruktan för rubbningar i affärlifvets normala gång och allmänt väl, som utbrottet af ett krig plägar framkalla i större eller mindre utsträckning, allt efter som kriget hotar att blifva mer eller mindre vidtomfattande, och som efter omständigheterna kunde yttra sig dels i olust att köpa, dels i lust att äfven till nedsatt pris försälja hvad man af utländska obligationer eller statspapper förut innehar. Kriget medför ett anormalt tillstånd i sakernas ordning; man kan till en början ej mer med något slags visshet bedöma den terräng, på hvilken man befinner eller kan komma att befinna sig, och väljer vid sådant förhållande det säkra mindre heldre, än det osäkra möjligtvis större.

Sådana äro de företeelser, hvilka, såsom känt är, erfarenheten i detta afseende har att framställa. De kunna väl, det är sannt, endast vara öfvergående och af kortare varaktighet, sedan man lärt sig att närmare känna och bedöma deras grund och förmodade följder; men emellertid är det just under den tidsperiod, då det osäkra, anormala tillståndet fortgår, som den i utländska obligationer nedsatta krigsreservfonden, eller vårt s. k. stora kreditiv, borde, för att kunna

motsvara sitt ändamål och sin bestämmelse, realiseras: man finge ej afvakta bättre tider, och hade derjemte att vidkännas de kostnader af flerehanda slag, som biefve oskiljaktiga från verkställigheten af sjelfva realisationen såsom sådan. Till dessa kunde ock kostnaderna för indragningen af det för obligationerna erhållna priset räknas; och då uti ett af krig hemsökt land, hvars penningcirkulationsmedel till största delen består af pappersmynt eller banksedlar, kriget icke är egnadt att befästa förtroendet till sedlarnes fulla inlösbarhet, hvadan dessa under sådana omständigheter icke kunna undgå att inom landet sjunka i värde i förhållande till metalliskt mynt, samt då ännu mindre ett sådant förtroende kunde vara att påräkna i utlandet, och i följd deraf vaxelkursen komme att för vårt land ställa sig ofördelaktig, skulle otvifvelaktigt så beskaffade kostnader blifva ganska betydliga, om indragningen komme att ske i vaxelväg, och om man trodde sig kunna våga att försöka verkställa indragningen direkt och omedelbart, finge man dock vidkännas de dryga kostnader eller afdrag, hvartill under sådana förhållanden frakt, assurances m. m. skulle uppgå.

Efter mitt omdöme blefve det således för landet ej fördelaktigt, om den ifrågasatta krigsreservfonden komme att iklädas formen af utländska obligationer. Anses den böra komma till stånd, borde den bestå af *metallisk valuta*. Man inser ganska väl, att hufvudmotivet för förslaget om dess uppställande i obligationer är önskan att undvika ränteförlust under den tid fonden förblefve hvilande. Men huruvida denna förlust blefve större än beloppet af de flera handa förluster och kostnader, som komme att vidlåda den af obligationer bestående fondens realisation och indragningen af de derigenom vunnna kontanta medel när så behöfdes, må nu lemnas oafgjordt. Säkert är, att om fonden bestode af metallisk valuta, man, när behovets stund är inne, åtminstone vore förvissad om att ega fulla beloppet deraf till disposition för dermed afsedt ändamål; och så har man ock betraktat saken i de få länder, der en sådan fond tidtals funnits eller nu finnes. Det är af metallisk valuta, den är bildad. Slutligen utbeder jag mig få tillägga att, om man i stället för i obligationer ville bilda denna fond af det hos oss cirkulerande riksbanks-sedelmyntet, så, utom förlusten genom det sjunkande i värde i förhållande till metalliskt mynt, som sedelmyntet vid utbrottet af ett krig mot vårt land komme att undergå, skulle jemväl den för cirkulationen menliga följd deraf uppstå, att sedelstocken, begränsad som den nu är genom ett fastställt maximum, komme att minskas med hela det i fonden nedlagda belopp; hvadan det ock, ur denna synpunkt sedt, visar sig, att den ifrågasatta fonden, om den skall bildas, helst borde bildas af metallisk valuta.

Jag anhåller att dessa mina anmärkningar måtte få åtfölja remissen af handlingarne till Stats-Utskottet.

Grefve Hamilton: I anledning af de två sednare talarnes yttranden ber jag blott få nämna, att jag afsett att fonden skulle bildas för de i Regeringsformen § 63 omnämnda fall och hufvudsakligen för stora kreditivet, hvilket lyftande i händelse af krig

eljest ovilkorligen skulle framkalla en särdeles brydsam belägenhet. Huruvida de medel, som afsättas, komma att insättas i den ena eller det andra af Riksdagens verk, anser jag af mindre vikt. Skulle Riksdagen finna lämpligt att dertill bestämma Riksgälds-kontoret, möter dervid säkerligen ej något hinder. Hvad åter beträffar fondens förvarande såsom metallisk valuta, så är det fullkomligt riktigt, att detta är det säkraste sättet. Det är nemligen klart, att man då vid krigets utbrott går fri från alla de förluster, som kunna inträffa om fonden är placerad i det ena eller andra landets obligationer. Bekant är att Preussen, som under en följd af år gifvit de öfriga folken exempel på huru man äfven i finansiellt hänseende skall bereda sig på kriget, har sin krigskassa i metallisk valuta. Såsom ovilkorlig regel vågar jag dock ej påstå, att krigskassan bör bestå af klingande mynt, då man ju ej kan afgöra om ränteförlusten på en sådan fond blir större eller mindre än den förlust, som kan uppkomma vid obligationernas realiserande. Detta blir naturligtvis i hvarje särskildt fall beroende på huru länge det dröjer innan fonden behöfver användas, och under hvilka mer eller mindre gynsamma omständigheter obligationerna skola realiseras. Jag tror att det i allmänhet är säkrast att hafva fonden i metallisk valuta, men ingalunda omöjligt att välja sådana obligationer, som äro lätt realisabla, och genom hvilkas uppköpande för fondens medel ränteförlust undvikas. Beloppet af det stora kreditivet och följaktligen af de obligationer vi skulle komma att utsläppa vid ett utbrytande krig blefve i alla fall helt obetydligt i förhållande till hela massan på världsmarknaden och skulle ej i och för sig bereda något prisfall. Kriget deremot förorsakar i och för sig lätt ett sådant, men understundom kan dock detta vara ganska obetydligt. Så var till exempel förhållandet under sista kriget mellan Frankrike och Tyskland, och något på hela ställningen i Europa mera ingripande krig än detta torde vi väl knappast hafva att förvänta. Obligationshandeln var visserligen stilla, men något märkligare prisfall inträffade ej, och den ens af de krigförande makterna obligationer stodo till och med ganska högt. Om man dertfore anser att ränteförlusten bör undvikas, tror jag ej att det ligger någon fara i att hafva fonden placerad i obligationer.

Herr Wallenberg: Jag skall icke alls inlåta mig på frågan om banksedelcirkulationen, emedan vi nog sedermera komma tillbaka dertill, och jag tror att den helt och hållet kan särskiljas från frågan om statskassans öfverskottet. Jag har begärt ordet för att, i afseende på ränteförlusten, som skulle uppkomma om fonden placerades i ädla metaller, få göra den erinran, att en dylik ränteförlust är den angenämaste en nation kan göra; den kan jämföras med den premie, som betalas af en menniska, hvilken har assurerat sitt lif, men ännu är i åtnjutande af helsa och krafter. På samma sätt är den ränteförlust, nationen gör, en liten afgift, som är mycket billigare än att bekosta krig. Jag tror ej att vid denna riksdag något kommer att göras i denna fråga och att vi således nu hvarken behöfva bestämma oss för det ena eller andra sättet, men jag anser

det är af vigt att man har klart för sig, att krigsfonden *måste* estå af ädla metaller.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter de invändningar, som af två för insigt i hvad till bank- och finansväsendet hörer med rätta af Kammaren högt värderade talare gjorts mot det förslag, som den förste talaren framställde, skulle jag för min del gerna sett, att någon med erkänd insigt i dessa ämnen uppträdt och uttalat sin mening till stöd för Grefve Hamiltons förslag, men då så ej skett, så, och på det att han ej må synas stå aldeles ensam om sin åsigt, må det tillåtas mig att äfven yttra några ord. Jag tror ej att erfarenheten bestyrker det påståendet, att vid krig *alla* obligationer ovilkorligen falla; detta gäller väl hufvudsakligen om obligationerna från de länder, som äro invecklade i kriget, eller, som man möjligen kan befara skola komma att deri invecklas. Våra svenska obligationer utgöra härfpå ett talande bevis, ty långt ifrån att falla vid sista kriget emellan Tyskland och Frankrike stego de i stället. Om man således gör sina uppköp med urskiljning, tror jag ej att man behöfver så särdeles frukta för priset. Det klingar onekligen mycket väl att hafva de kontanta valutorna liggande i kassahalfven, och det är äfven både nödvändigt och bra, att Riksbanken har en tillräcklig sådan fond att stödja sig på, men vid krig kan det tilläfsventyrs blifva lättare att försälja obligationer än att mynta ut den metalliska skatten, och det skulle till och med kunna hända, att innan myntet vore färdigt, hade skatten till följd af fiendens meliankomst eller andra olyckshändelser försvunnit. Under den tid freden varar skulle skatten ligga ofruktbar, då deremot obligationerna gifva inkomst, och kan dessutom anledning vara att befara att, om man beslutar att skrinlägga 3 millioner R:dr i guld eller silfver — och guld skall det väl vara, ty det är ju det enda som accepteras af vissa talare — så kan det tilläfsventyrs komma att ej dröja länge, innan man får höra talas om förslag att gifva ut litet sedlar för fonden eller på annat sätt deraf draga nytta, hvarigenom den upphörde att vara hvad som åsyftats, en fond att tillgå i behofvets stund. Jag tror derföre, att om man beslutar att skrinlägga fonden i metallisk valuta, blir denna åtgärd, i stället för att vara mera betryggande, tvärtom mindre än den af Grefve Hamilton föreslagna. Jag anhåller att dessa mina anmärkningar måtte få åtfölja ifrågavarande framställning till Utskottet.

Öfverläggningen förklarades slutad och yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Herr Wallenberg uppläste en motion, N:o 8, om slutbetalning

af Riksgälds-kontorets återstående skuld till Riksbanken för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Lördagen den 27 Januari 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Justerades två protokollsutdrag för sistlidne dag.

Herr von Sydow: Min ankomst till riksdagen för att deltaga i dess förhandlingar får jag härmed anmäla.

Herr Berg: Jag får anmäla, att jag dels af viktiga enskilda angelägenheter dels af sjukdom varit hindrad att hittills inställa mig vid riksdagen.

Herr von Ehrenheim uppläste en motion, N:o 9, om ändring af § 5 Regeringsformen och, i sammanhang dermed, af åtskilliga andra grundlagsparagrafer.

Begärdes på bordet.

Herr Widén afgaf en motion, N:o 10, om beviljande af ett för-